

Jana Kolouchová, „*Smrti, smrti, tys stále tak po životech hladová.*“ *Mortalita a pohřební rituál na Chebsku ve druhé polovině 19. století*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské university, České Budějovice 2011, 194 stran textu, 19 stran příloh.

POSUDEK VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Diplomová práce Jany Kolouchové si za svůj hlavní cíl klade komplexní odhalení fenoménu smrti na příkladu Chebska během druhé poloviny 19. století. Hned na úvod autorka podala přesné vymezení tématu včetně kritického výčtu literatury a charakteristiky všech použitých pramenů. Prováděný výzkum mortality byl z jejího pohledu mnohostranný, avšak těžiště badatelského zájmu spočívalo v sledování historicko-demografických aspektů. Velká pozornost byla současně věnována také konkrétním projevům funerálního umění. V sekundární rovině nezůstalo opomenuto vnímání smrti, vliv prevence a vývoje medicíny na mortalitní projevy nebo etnografické a folklórní aspekty smrti. V závěru práce byly reflektovány soudobé proměny hřbitova, osobnost hrobníka i zrod pohřebních ústavů.

Pramenným východiskem primárního historicko-demografického výzkumu se staly církevní matriky zemřelých. S ohledem k ostatním českým regionům autorka zkoumala, zda mortalita v oblasti Chebska, kde převládalo německé obyvatelstvo, mohla být určitým způsobem specifická. Odlišnosti posuzovala z hlediska míry úmrtnosti, střední délky života, příčin a sezónnosti úmrtí. Komparativní prvek byl uplatněn nejenom ve srovnání s jinými regiony, ale též z hlediska odlišných sídelních jednotek (město a vesnice). S pomocí kvantitativních metod byla mortalita analyzována vzhledem k věku a pohlaví. Zcela samostatně byla pozornost věnována vývoji kojenecké a dětské úmrtnosti. Současně nezůstaly opomenuty jednotlivé příčiny úmrtí, jejichž klasifikace byla prováděna s pomocí jednotné demografické typologie. V zájmu zachování přesnějšího pojmosloví diplomatka vycházela z německé terminologie plicních, mozkových, břišních a střevních onemocnění. Slečna Kolouchová svým výzkumem prokázala, že v sledované oblasti nejvíce osob umíralo na plicní choroby (především tuberkulóza), křečovitá onemocnění (psotník) a „sešlost věkem.“

S pomocí sanitárního nařízení (1895) a také vzhledem k výsledkům historicko-demografického výzkumu se diplomantka pokusila odhalit postupné proměny myšlenkového světa obyvatel Chebska. Společně s rozvojem medicíny a prosazováním zásad hygieny se jí podařilo doložit změnu mortalitního režimu včetně postupného překonávání nedůvěry k očkování. Současně s měnicí se podobou hřbitovů i způsobem pohřbívání slečna Kolouchová doložila změnu v způsobu myšlení ve vztahu k umírání, zemřelému a smrti

vůbec. Během druhé poloviny 19. století se hřbitov měnil v místo návštěv a rozjímání; na vzestupu byl z jejího pohledu také kult zemřelých. Za dané situace byly kladeny nové nároky na osobnost hrobníka; během poslední třetiny 19. století se navíc začaly objevovat pohřební ústavy. Na příkladu jejich činnosti se Jana Kolouchová snažila doložit zjevnou snahu o možnost poslední seberepresentace a společenské emancipace zástupců vyšší střední třídy. V daných souvislostech si autorka diplomové práce všímala také spodobnění žalu v plastice náhrobku. Kromě výzdoby nezůstalo opomenuto ani umístění hrobu, jež mělo dokládat společenský význam zemřelého. Poslední odpočinek byl nahlížen jako poslední příležitost k „demonstraci moci.“ Jana Kolouchová podnikla náročný terénní výzkum spojený s fotodokumentací i zapisováním náhrobních nápisů. Jeho prostřednictvím potvrdila odvěkou touhu člověka zvěčnit jednotlivce, jeho rodinu či dynastii až za hranice smrti, kde nikdo nesměl upadnout v zapomnění.

Kromě obsahu v případě předložené diplomové práce dokáže zaujmout i formální stránka, především velice přehledná podoba použitých tabulek a grafů. Kromě nich nelze opomenout ani vhodně zvolenou fotodokumentaci, která posloužila, jakožto doklad soudobého funerálního umění. Závěrem je nutné připomenout, že slečna Kolouchová vycházela pouze z německy psaných pramenů, které dokázala zvládnout paleograficky i jazykově. V souvislosti s mortalitou se pokusila o mnohostranný pohled na zvolenou problematiku. Kromě prevenci proti onemocnění brala též do úvahy například úroveň zabezpečení lékařské péče nebo etnografické aspekty problematiky smrti. Její pohled na dané téma byl komplexní; jednotlivé části diplomové práce nepůsobí izolovaným dojmem, ale představují jednotlivý celek.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem diplomovou práci Jany Kolouchové doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm VÝBORNĚ.

V Třeboni 31. května 2011

doc. PhDr. Josef Grulich, Ph.D.